

ΤΑ ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ

ΚΛΕΦΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1

“Ένα πουλάκι κάθουνταν στού Ζίδρου τὸ κεφάλι·
δὲν ἐλαλοῦσε σὰν πουλί, σὰν ὅλα τὰ πουλάκια,
μόν’ ἐλαλοῦσε κι ἔλεγε ἀνθρωπινὴ λαλίτσα:
—Ζίδρο μου, σὺ ’σουν φρόνιμος, ἦσουν καὶ παλικάρι,
ἦσουν καὶ πρῶτος ἑπαρχος σ’ ὅλα τὰ μοναστήρια
κι ὅσα βουνὰ περπάτησες, σ’ ὅλα βοτάνια ν-ἦταν·
δὲν τὸ ’ξερες, κακόμοιρε, νὰ φᾶς, νὰ μὴν πεθάνεις!
—Τί λές, μωρὲ πουλάκι αὐτοῦ, γιατί μὲ καταριέσαι;
Σαράντα χρόνους ἔζησα ν-ἀρματολὸς καὶ κλέφτης
κι ἄλλους σαράντα νὰ ’ζουνα, πάλι θὰ νὰ πεθάνω.
Δὲν τὸ ’χω πῶς θὰ νὰ χαθῶ καὶ πῶς θὰ νὰ πεθάνω,
μόν’ τὸ ’χω σὲ παράπονο καὶ σ’ ἐντροπὴ μεγάλη
πού θὰ τὸ μάθει ἡ Τουρκιά, νὰ πάει στὴν ’Αλασσόνα,
νὰ μοῦ χαλάσει τὰ χωριά, τ’ ἔρρημα διλαέτια.
Παρακαλῶ τὴ συντροφιά κι ὅλα τὰ παλικάρια,
νὰ μοῦ γνοιασθοῦν τὸ σπίτι μου, νὰ σφάζουνε τοὺς Τούρ-
(κους
νὰ μοῦ κοιτάζουν τὸ παιδί, τὸ μαῦρο τὸ Δημήτρη,
πού ’ναι μικρὸ κι ἀνήλικο, κι ἀπὸ κλεφτιά δὲν ξέρει.

2

Σὰ δράχος εἶν’ οἱ πλάτες του,
σὰν κάστρο ἡ κεφαλὴ του,
καὶ τὰ πλατιά τὰ στήθη του
τοῖχος χορταριασμένος.

3

Τ’ ἔχουν τῆς Ζίχνας τὰ βουνὰ καὶ στέκουν μαραμένα;
Μῆνα χαλάζι τὰ θαρεῖ, μῆνα θαρὺς χειμῶνας;
Οὐδὲ χαλάζι τὰ θαρεῖ, οὐδὲ θαρὺς χειμῶνας,
ὁ Νικοτσάρας πολεμᾷ μὲ τρία διλαέτια,
τὴ Ζίχνα καὶ τὸ Χάντακα, τὸ ἔρρημο τὸ Πράδι.
Τρεῖς μέρες κάμει πόλεμο, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες.
Χιόν’ ἔτρουγαν, χιόν’ ἔπιναν καὶ τὴ φωτιά βαστοῦσαν.
Τὰ παλικάρια φώναξε στὲς τέσσιρες ὁ Νίκος:
—’Ακοῦστε, παλικάρια μου, λίγα κι ἀντρεϊούμενα·
σιδερὸ βάλτε στὴν καρδιά καὶ χάλκουμα στὰ στήθια,
αὐρίον πόλεμο κακὸ ἔχουμε μὲ τοὺς Τούρκους,
αὐρίο νὰ πατήσουμε, νὰ πάρουμε τὸ Πράδι.
Τὸ δρόμο πῆραν σύνταχα καὶ φθάνουν στὸ γιοφύρι·
ὁ Νίκος μὲ τὸ δαμασκί τὸν ἄλυσό του κόφτει.
Φεύγουν οἱ Τούρκοι σὰν τραγιά, πίσω τὸ Πράδ’ ἀφήνουν.

4

Νὰ ἦμουν πουλὶ νὰ πέταγα, νὰ ἦμουν χελιδόνι,
νὰ ἦμουν χρυσοφάνερο στὸν κάδο τῆς Καλλιάρκας,
νὰ ’φεγγα καὶ νὰ λόγιαζα τοῦ Ρούσου ν-τὴν ἀρμάδα,
πῶς κατεβαίνει παίζοντας, στὰ πρίμα βολτατζάρει,
καὶ εἰς τὰ δευτερόπριμα ὀρτσάρει, δὲ μαϊνάρει,
νὰ ἔβρει ν-τὸν Τζιτζιάρη, γιὰ νὰ τὸν πολεμήσει.
’Επῆγε καὶ ν-τὸν ἔδρηκε ’πὸ κά’ πὲ ν-τὴ Καλλιάρκα:
Μπρὲ ψεύτη, μπρὲ Τζιτζιάρη, μπρὲ κλέφτη, μπρὲ κουρ-
(σάρη,
ἔβγα νὰ πολεμήσουμε, νὰ διοῦμ’ ποιὸς θὰ νικήσει.
Μιά κανονιά ν-τὸν ἔριξε, βουλιάζει τὸ καράδι,
γιομίζ’ ἡ θάλασσα πανιά κι ὁ ἄιμος παλικάρια.

5

Τί ἔχουν τῆς Γούρας τὰ βουνὰ καὶ στέκουν μαραμένα;
μῆνα χαλάζι τὰ χτυπᾷ, μῆνα θαρὺς χειμῶνας;
Κι οὐδὲ χαλάζι τὰ χτυπᾷ, κι οὐδὲ θαρὺς χειμῶνας,
ὁ Κοντογιάννης πολεμᾷ χειμῶνα καλοκαίρι.

6

Κοιμᾷτ’ ἡ καπετάνισσα, νύφη τοῦ Κοντογιάννη,
μὲς στὰ χρυσὰ παπλώματα, μὲς στοὺς χρυσοὺς σελτέδες.
Νὰ τὴν ξυπνήσω σκιάζουμαι, νὰ τῆς τὸ πῶ φοδοῦμαι·
νὰ μάσω μοσκοκάρυδα νὰ τὴν πετροβολήσω,
ἴσως τὴν πάρ’ ἡ μυρωδιά, ἴσως τήνε ξυπνήσει.
Κι ἀπὸ τὸ μόσκο τὸν πολὺ κι ἀπ’ τὰ πολλὰ καρύδια
σηκῶθ’ ἡ καπετάνισσα καὶ μὲ γλυκορωτάει:
—Τί νὰ μαντάτα μοῦ ’φερες ἀπὸ τοὺς καπετάνιους;
—Πικρά μαντάτα σοῦ ’φερα ἀπὸ τοὺς καπετάνιους·
τὸ Νικολάκη ἔπιασαν, τὸν Κωνσταντὴ θαρέσαν.
καὶ δέσ’ το μου σφιχτὰ-σφιχτὰ, γιὰ νὰ μοιρολογήσω.
Καὶ ποιὸν νὰ κλάψω ἀπ’ τοὺς δύο, ποιὸν νὰ μοιρολογήσω,
νὰ κλάψω γιὰ τὸν Κωνσταντὴ, τὸ δόλιο Νικολάκη;
’Ἦταν μπαϊράκια στὰ βουνὰ καὶ φλάμπουρα στοὺς κάμ-
(πους.

7

Καλῶς ἀνταμώθηκαν ἐμεῖς οἱ νιρτιλῆδες,
νὰ κλάψωμε τὰ ντέρτια μας καὶ τὰ παράπονά μας.
Τοῦτον τὸ χρόνο τὸν καλὸ, τὸν ἄλλο ποιὸς τὸ ξέρει,
γιὰ ζοῦμε γιὰ πεθαίνουμε γιὰ σ’ ἄλλον κόσμο πᾶμε.
Πάλι καλὲς ἀντάμωσες, πάλι ν’ ἀνταμωθοῦμε
στοὺν ἀη Λιά στοὺν πλάτανου, πού ’ναι μιά κρύα δρύση,
πᾶχουν ἀρνιά καὶ φένουντι, κριάρια σουβλισμένα,
πᾶχουν κι ἓνα γλυκὸ κρασί ὅπου κερνοῦν καὶ πίνουν.

8

Κάτου στὸ βάλτο, στὸ πηγάδι
κλέφτες ρίχνουν στὸ λιθάρι.
Τὸ πετᾶν οἱ ’Αρβανίτες

καὶ περνᾶν τοὺς Μοραῖτες.
 τοῦ Γιαννιᾶ τοῦ κακοφάνη
 καὶ τὸν Καραχάλιο κράζει:
 —Καραχάλιο παλικάρι,
 σὴν, πῆσαι τὸ λιθάρι,
 κι ἂν περάσεις ἔν' ἀχνάρι,
 μιά ἀσημένια στὸ ζουνάρι,
 ἢ ἂν περάσεις στὴν πιλάλα,
 χάριμά σου καὶ τὴν πάλαι.

9

Τρία πλάτανα, τὰ τρία ἀράδ' ἀράδα,
 κι ἕνας πλάτανος παχὺν ἥσκιον ὀπῶχει.
 Στὰ κλωνάρια του σπαθιά 'ναι κρεμασμένα
 καὶ στὴ ρίζα του τουφέκια ἀκουμπισμένα
 καὶ ἀποκάτω του Βαρλάμης ξαπλωμένους.

10

Οἱ κλέφτες μπαρμπερίζουνται καὶ στρίβουν τὸ μουστάκι
 κι ἕνας τὸν ἄλλον ἔλεε, κι ἕνας τὸν ἄλλο λέει:
 —Μόρφαι κεφάλια πῶχουμε καὶ μαῦρα 'ν' τὰ μαλλιά μας
 καὶ δὲν μᾶς πρέπει κόψιμο, μουιδὲ καὶ χαρμαγκιόλα,
 μόνο μᾶς πρέπειν ἄρματα, σοφιλία καὶ ντουκαδες.

11

Σηκώνομαι πολὺ ταχιά, δυὸ ὥρες ὅσο νὰ φέξει,
 παίρνω νερὸ καὶ νιδομαι, νερὸ νὰ ξαγρυπνήσω
 τὰ πεύκια ἀκούω καὶ θροντοῦν καὶ τὲς ὀυῆς καὶ τρίζουν,
 καὶ τὰ γιγνῶντα τῶν κλεφτῶν κλαίγουν τὸν καπετάνιον:
 —Γιὰ σὴν' ἀπάνω, Γιώτῃ μου, καὶ μὴ βαριά κοιμάσαι
 μᾶς πλάκωσε ἡ παγανιά, θέλουν νὰ μᾶς δαρέσουν.
 —Τὶ νὰ σᾶς πῶ, μωρὲ παιδιὰ, καημένα παλικάρια;
 φαρμακερὸ 'ν' τὸ λάδωμα, πικρὸ καὶ τὸ μολύδι.
 Τραβάτε με νὰ σηκωθῶ, δάλτε με νὰ καθῶ,
 καὶ φέρτε μου γλυκὸ κρασί, νὰ πιῶ καὶ νὰ μεθύσω,
 νὰ πῶ τραγουδιὰ θλιθερά καὶ παραπονεμένα:
 Νὰ ἦμουν στὰ ψηλά δουνά καὶ τοὺς χοντροὺς τοὺς ἥσκιους,
 ποῦ 'ναι τὰ στεῖρα πρόβατα καὶ τὰ παχιά κριάρια.

12

Νὰ 'ξερα καὶ νὰ κάτεχα, τί μήνα θὰ πεθάνω,
 σὲ τί ἐκκλησιά. θὲ νὰ θαφτῶ, σὲ τί μνημα μὲ θάνουν,
 νὰ πάρω τὰ πελέκια μου, νὰ μπῶ σὲ περιδόλι,
 νὰ δρῶ τ' ὀφράτο μάρμαρο, νὰ κάμ' ὠριὸ κιδοῦρι,
 νὰ νά πλατὺ γιὰ τ' ἄρματα, μακρὺ γιὰ τὸ κοντάρι,
 καὶ σπῆ δεξιὰ μου τῷ μεριά νὰ κάμω παραθύρι,
 νὰ παίρῃ ἀγέρα τὴν αὐγή, δροσιὰ τὸ μεσημέρι,
 νὰ μπαينوθαίνου τὰ πουλιά, νὰ φέρνουν τὰ μαντάτα,
 μαντάτα ἀπὸ τὸ σπιτί μου, μαντάτα ἀπ' τὰ παιδιὰ μου.

13

Τῶν ἀντρεωμένων τ' ἄρματα δὲν πρέπει νὰ πουλιοῦνται,
 μὰ πρέπει νὰ γυαλίζουνε καὶ τὲς ἄντρες νὰ τιμοῦνε.
 Νὰ τὰ θεωρῶν σὶ γι-ἄλλοι νιοί, νὰ τ' ἀποκαμαρώνουν,
 κι αὐτοὶ νὰ κάμουν ἄρματα, νὰ παίζουν στὸ σημάδι
 στὰ καθιστά, στὰ πεταχτά, στὰ ἴσια κι εἰς τὸ γλάκι,
 ληγούς, τρυγόνια, πέρδικες νὰ μὴ ξεξευγαρώνουν,
 μόνο στὰ κρέτα τῶν ἐχθρῶ, ὄντες τὲς ἀποζυγώνουν.

14

Ὁ *Ὀλυμπος κι ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ δουνά, μαλώνουν
 γυρίζει ὁ γέρο-Ὀλυμπος καὶ λέει τοῦ Κισσάδου:
 —Μὴ μὲ μαλῶνεις, Κίσσαδε, κονιαροπατημένε.
 'Εγὼ 'μαι ὁ γέρο-Ὀλυμπος, στὸν κόσμῳ ξακουσμένος.
 'Εχω ἐξήντα δυὸ κορφές καὶ τριάντα δυὸ θρυσούλες,
 κάθε κορφή καὶ φλάμπουρο, κάθε δρύση καὶ κλέφτης.

15

Οἱ κλέφτες ἐπροσκύνησαν καὶ γίνηκαν ραγιάδες,
 κι ἕνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν θέλ' νὰ προσκυνήσει
 ψηλὰ σὲ πέτρα κάθονταν, τὸν ταμπουρά λαλοῦσε:
 —'Εγὼ ραγιάς δὲν γίνομαι, χαράτσι δὲν πλερώνω.

16

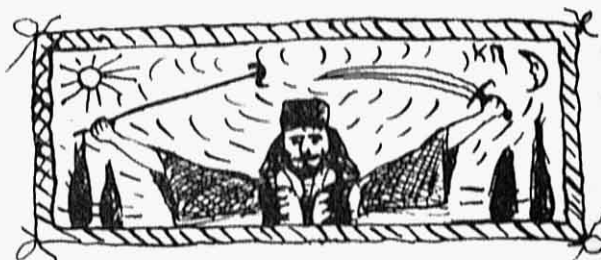
Ν-ἕνας ἀητὸς περήφανος, ἕνας ἀητὸς λεβέντης,

δὲν πάει στὰ κατώμερα νὰ καλοξεχειμάσει,
 μόν' μένει ἀπάνου στὰ δουνά, στὰ κρύσταλλα, σταῦς πά-
 (γους).

Μαρμάρωσαν τὰ νύχια του κι ἐπέσαν τὰ φτερά του.
 'Αγνάντιο δῆκε κι ἔκατσε σ' ἕνα ψηλὸ λιθάρι
 καὶ μὲ τὸν ἥλιο μάλωνε καὶ μὲ τὸν ἥλιο λέει:
 —'Ἢλιε, γιὰ δὲ θαρεῖς κι ἐδῶ, σὲ τούτ' τὴν ἀπογειούρα,
 νὰ λειώσουνε τὰ κρύσταλλα, νὰ λειώσουνε τὰ χιόνια,
 νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, νὰ γίνουν τὰ φτερά μου,
 νὰ 'ρθοῦνε τ' ἄλλα τὰ πουλιά καὶ τ' ἄλλα μου τ' ἀδέρφια;

17

Ὁφές προφές ἐδιόβαινα σὲ κλέφτικα λημέρια
 κι ἄκουσα πῶς ὀρμήνευε Τόσκας τὰ παλικάρια:
 —Παιδιὰ, μὴν προσκυνήσετε σ' αὐτὸν τὸν Διδιτάρη
 ποῦ 'ναι θαλῆς στὰ Γρεβενά, τὸν ἔχει δάλ' ὁ Κιούρτης.
 Παιδιὰ, ἂν θέλετε σπαθὶ κι ἂν θέλετε παλούκι,
 ἔλατε νὰ σᾶς κόψω 'γὼ καὶ νὰ σᾶς παλουκώσω,
 γιὰ ν' ἀκουσθεῖ στὰ Γρεβενά, σ' ὅλα τὰ διλαέτια,
 ὁ Τόσκας πῶς ἐλύσσαξε, σκοτών' τὰ παλικάρια,
 γιὰτὶ δὲν θέλει στὴν Τουρκιὰ νὰ καταντήσουν σκλάβοι.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΛΙΑΔΑ

1

Αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μῆρ' ἐκάη, καὶ σπλάγχν' ἐπάσαντο,
 μίστυλλον τ' ἄρα τάλλα, καὶ ἄμφ' ὀδελοῖσιν ἔπειραν,
 ὦπτησάν τε περιφραδέως, ἐρύσαντό τε πάντα.
 αὐτὰρ 'εἶπε παύσαντο πόνου, τετύκοντό τε δαῖτα,
 δαίνυντ', οὐδὲ τι θυμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἔϊσης.
 αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἔντο,
 κοῦροί μιν κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο·
 νώμησαν δ' ἄρα πᾶσιν, ἐπαρξάμενοι δεπάεσσιν.
 Οἱ δὲ πανημέριοι μολπή Θεὸν ἱλάσκοντο,
 καλὸν ἀειδόντες παιήονα, κοῦροι 'Αχαιῶν,
 μέλποντες 'Εκάεργον· ὁ δὲ φρένα τέρπετ' ἀκούων.
 'Ημος δ' ἥελιος κατέδυ, καὶ ἐπὶ κνέφας ἦλθεν,
 δὴ τότε κοιμήσαντο παρὰ πρυμνήσια νηὸς.

A 464—76

2

Οἱ δ' ἄρ' Ἴσαν, ὡς εἰ τε πυρὶ χθὼν πᾶσα νέμοιτο
 γαῖα δ' ὑπεοτενάζιζε, δι' ὡς τερπικεραύνῳ
 χωμένῳ, ὅτε τ' ἄμφι Τυφῶϊ γαῖαν ἱμάσση
 εἰν 'Αρίμοις, ὅθι φασὶ Τυφῶεος ἔμμεναι εὐνάς·
 ὡς ἄρα τῶν ὑπὸ ποσσὶ μέγα στεναχίζετο γαῖα
 ἐρχομένων· μάλα δ' ὦκα διέπρησσαν πεδίοιο.

B 780—5

3

Οἱ μὲν ἄρ' ἀντίθεον Σαρπηδόνα δῖοι ἑταῖροι
 εἶσαν ὑπ' αἰγίοχοιο Διὸς περικαλλεῖ φηγῶ·
 ἐκ δ' ἄρα οἱ μνηρὸ δόρυ μειλίνον ὥσε θύραζε
 ἰφθίμιος Πελάγων, ὅς οἱ φίλος ἦεν ἑταῖρος.
 τὸν δ' ἔλειπε ψυχὴ, κατὰ δ' ὀφθαλμῶν κέχυτ' ἀχλὺς·
 αὐτὶς δ' ἄμπνύθη, περὶ δὲ πνοιή Βορέας
 ζώγρει ἐπιπνείουσα κακῶς κεκαφητότα θυμόν.

E 692—8

4

'Εκ δὲ δόρυ σπάσεν αὐτὶς, ὁ δ' ἔδραχε χάλκεος 'Αρης,
 ὅσων τ' ἐνεαχίλοι ἐπίαχον ἢ δεκάχιλοι
 ἄνδρες ἐν πολέμῳ, ἐρίδα ξυνάγοντες 'Αρης.